

Cuvânt înainte

România este una din țările Europei binecuvântate de Dumnezeu prin așezarea geografică, varietatea geologică, botanică și faunistică. Desfășurat în jurul arcului carpatic, teritoriul României cuprinde numeroase arii naturale protejate, de interes geologic, paleontologic, botanic, speologic sau faunistic. Încă de la începutul secolului XX au existat preocupări din partea specialiștilor pentru depistarea și ocrotirea unor specii ori suprafețe importante din punct de vedere peisagistic, științific sau sentimental, realizându-se o primă corelare a forțelor pentru generarea unei noi atitudini a tuturor românilor față de Natura Mamă. Alexandru Borza, ilustrul botanist, spunea încă în 1929: "Va trebui să insistăm ca toate legile și acțiunile întregii noastre administrațiuni de Stat să fie pătrunse de principiile protecțiunii Naturii. Numai astfel vom putea lăsa urmașilor noștri o Românie tot așa de bogată în frumuseți și comori naturale, de importanță etică, estetică, științifică și economică, precum a moștenit-o de la înaintași și cum o cunoaște întreaga lume științifică." Succesul acestor preocupări a culminat cu promulgarea prin Decret regal a primei Legi pentru protecția monumentelor naturii din România (4 iulie 1930).

Legea protecției mediului în România (137/1995), deși este o lege generală, cuprinde câteva aspecte importante și pentru managementul ariilor naturale protejate. Astfel, deținătorii cu orice titlu a unor suprafețe de teren supuse unui regim de conservare, ca habitate naturale sau pentru refacere ecologică, care aplică măsurile de conservare stabilite de autoritatea centrală vor fi scutite de impozit, iar deținătorii particulari vor fi compensați conform cu valoarea lucrărilor de refacere întreprinse. În art. 34 se specifică: "protejarea unor specii și organisme rare amenințate cu dispariția, conservarea biodiversității și instituirea de arii protejate, precum și măsurile stabilite de autoritățile pentru protecția mediului sunt prioritare în raport cu alte interese." Așa-i că sună frumos dar cât de departe suntem de cruda realitate?... Pentru că, deși "Regimul ariilor protejate și al monumentelor naturii" stipulează mai cu seamă coordonate generale (menținerea și dezvoltarea rețelei de arii protejate, obligativitatea autorității centrale în domeniu de a organiza supravegherea și de a stabili regimul de administrare și de abordare turistică a ariilor protejate și monumentelor, acordarea dreptului pentru autoritatea publică locală de a pune sub regim de ocrotire provizorie anumite obiective din zona lor de jurisdicție), până la punerea în practică a acestor deziderate mai este cale lungă.

În aceste zile, asistăm practic la dispariția unor importante arii naturale protejate (sau cel puțin degradarea lor ireversibilă), fără ca autoritățile de mediu abilitate să aibă posibilitatea măcar de a interveni

eficient. Elaborarea, editarea și actualizarea "Catalogului ariilor protejate și al monumentelor naturii" și a "Cărții roșii a speciilor de plante și animale din România", care este în sarcina autorității centrale de mediu, se lasă așteptată.

Lucrarea de față nu se dorește decât un semnal de alarmă; județul Bihor este al doilea, după Alba, ca și număr de, obiective naturale ocrotite. Valoarea, ca și potențialul acestora, sunt inestimabile.

DECIZIA NR. 19/1995

A CONSILIULUI JUDEȚEAN BIHOR

Privind Măsurile de Organizare, Administrare, Gestionare și Ocrotirea Rezervațiilor (Zonelor, Ariilor) Protejate și Monumentelor Naturii din Județul Bihor

ART.1 Tipurile de rezervații (botanice, zoologice, geologice, speologice, paleontologice și mixte, inclusiv peisagistice) și monumente (specii de animale și plante) ale naturii, cuprinse în anexele 1-9 care fac parte integrantă din prezenta decizie, sunt valori ale patrimoniului natural de interes științific și educativ.

ART.2 Monumentele naturii și ariile protejate, declarate rezervații naturale, precum și perimetrele de protecție aferente lor (zone tampon) se vor menține la nivelul ce le conferă această calitate, în care sens se vor avea în vedere următoarele:

a) proprietarii și administratorii legali ai parcurilor, rezervațiilor naturale și monumentelor naturii vor lua cele mai adecvate măsuri în scopul conservării nealterate, în limitele stabilite, a obiectivelor protejate și a celor propuse pentru conservare.

b) recoltarea fânurilor de pe terenurile ocupate de obiectivele prevăzute în anexă se va face numai după diseminarea naturală a speciilor ocrotite, solicitându-se avizul Agenției de Protecția Mediului și Consiliul Județean Bihor.

c) aplicarea îngrășămintelor chimice, a substanțelor fitosanitare sau a altor substanțe chimice pentru combaterea dăunătorilor, irigările de desecare sunt strict interzise pe terenurile care fac obiectul prezentei decizii.

ART. 3. Administratorii sau deținătorii cu orice titlu ai rezervațiilor (ariilor, zonelor) protejate și ai monumentelor (specii de plante și animale) ale naturii au sarcinile și obligațiilor precizate în regulamentele anexate la prezenta decizie.

ART. 4. Consiliile locale, agenții economici, instituțiile publice și cetățenii vor urmări în permanență protejarea rezervațiilor naturale și a monumentelor naturii prin menținerea integrității factorilor de mediu.

În acest sens se interzice:

- a) poluarea aerului prin emisii de noxe poluante;
- b) poluarea solului prin depozitarea deșeurilor, deversarea de ape uzate, dislocarea de stânci, pietre etc.;
- c) poluarea apei prin otrăvire, devierea apelor de munte pentru pescuit, spălarea mașinilor etc.;
- d) producerea de zgomete și vibrații ce ar afecta fauna și ecosistemul;
- e) deținerea și/sau comercializarea plantelor declarate monumente ale naturii sau rare;
- f) capturarea prin orice mijloace, deținerea și/sau comercializarea animalelor declarate monumente ale naturii sau rare;
- g) distrugerea sau recoltarea cuiburilor păsărilor ocrotite;
- h) deținerea și/sau comercializarea unor piese mineralogice, speologice sau paleontologice, provenite din locuri declarate monumente ale naturii, cu excepția cazurilor autorizate de instituțiile de protecția mediului sau alte autorități competente în domeniu;
- i) pășunatul, vânătoarea, pescuitul, recoltarea fructelor de pădure, tăierile de produse principale ori secundare, precum și alte activități dereglatoare precum turismul necontrolat, aprinderea de focuri, înființarea de trasee turistice neautorizate etc.
- j) distrugerea, dislocarea și deteriorarea marcajelor și panourilor cu conținut științific, precum și instalarea panourilor cu un alt caracter;
- k) deschiderea de cariere, executarea de excavări sau de construcții în zonele protejate;
- l) exercitarea activităților economico-sociale în rezervații și zone tampon, care ar perturba sau agresa, prin desfășurarea lor, ecosistemele naturale sau ar determina modificarea aspectului inițial.

ART. 5. Recoltarea materialului științific și inițierea intervențiilor în scopul conservării, reconstrucției ecologice și perpetuării obiectivelor pentru care a fost construită rezervația, se va putea face numai pe baza unor studii aprofundate și cu avizele autorităților de protecția mediului și a Academiei Române.

ART. 6. Se interzice introducerea de specii noi (autohtone) sau repopularea artificială cu specii dispărute din fauna locală, fără

un studiu prealabil detaliat, avizat de Academia Română și autoritățile de protecția mediului înconjurător competente.

ART. 7. Nerespectarea Regulamentelor de funcționare și administrare precum și încălcarea prevederilor legale în vigoare cu privire la ocrotirea zonelor (ariilor) protejate și monumentelor naturii constituie abatere la normele de protecție a mediului și se sancționează conform legii.

ART. 8. Persoanele fizice sau juridice care degradează sau deteriorează sub orice formă zonele (ariile) protejate și monumentele naturii, răspund pentru pagubele provocate, suportând cheltuielile necesare refacerii acestor zone și monumente, pe baza documentațiilor tehnice întocmite de autorități și organisme competente.

ART. 9. Administrarea zonelor (ariilor) protejate și monumentelor naturii, pot beneficia de prevederile Legii nr. 15/1990 și ale Legii nr. 12/1991, conform cărora pot efectua din profit cheltuieli destinate protecției mediului, cu reducerea corespunzătoare a impozitului pe venit.

ART. 10. Pentru aplicarea măsurilor stabilite prin prezenta decizie se abilitază următoarele autorități:

- Direcția tehnică - urbanism;
- Consiliile locale;
- Administratorii și gestionarii prevăzuți în anexe, cu concursul organelor de specialitate: Agenția de Protecția Mediului Oradea, R.A. Apele Române - Filiala Oradea, R.A. Romsilva - Filiala Oradea, Muzeul Țării Crișurilor, Inspectoratul Județean de Poliție, potrivit actelor în vigoare.

ART. 11. Hotărârile sau deciziile anterioare privind rezervațiile (zonele, ariile) protejate și monumente ale naturii de pe teritoriul județului Bihor (respectiv cele din 1931 - 1932, 1950 - 1971, 1981, 1982, 1992) se abrogă cu data apariției prezentei decizii.

ART. 12. Prezența se comunică prin grija Direcției administrației publice locale la toți factorii interesați și se publică în presa locală.

(Această Decizie a fost publicată în Monitorul Oficial al Județului Bihor nr.1/1995)

Rezervații naturale botanice (I)

Nr. crt.	Denumirea rezervației	Localizarea	Supraf -ha-	Administrarea	Observații
0	1	2	3	4	5
1	Fânața Valea Roșie Săldăbagiu	la 4 km. de satul Săldăbagiu de munte, comuna Cetariu	4	Primăria Cetariu	floră spontană
2	Poiana cu narcise Goroniște	satul Gurbediu, comuna Tinca, UP I Goroniște, parcelele 122,123,127,128	1	Ocolul Silvic Tinca	narcise (<i>Narcissus angustifolius</i>)
3	Fânața izvoarelor Crișului Pietros (Boga)	localitatea Pietroasa, în amonte de satul de vacanță Boga		Primăria Pietroasa	floră spontană
4	Piatra Grăitoare (coasta SE a Brăiesei)	între Piatra Tâlharului și vf. Cârligați, la N de Poiana Onceasa	5	Primăria Budureasa	vegetație relictă crionivală
5	Vârful Cârligați (coasta 3)	la 3 km. SE de Stâna de Vale, în apropierea traseului spre Padiș	10	Primăria Budureasa	floră endemică dacică
6	Pădurea cu narcise	2 km. SSE de satul Alparea, comuna Oșorhei, UP V Alparea	2	Primăria Oșorhei	narcise
7	Vârful Buteasa	în apropiere de Stâna de Vale, deasupra cascadei Moara Dracului	2	Primăria Bulz	vegetație subalpină (<i>Pinus mugo</i>)
8	Liliacul carpatin (<i>Syringa josikaea</i>)	localitatea Remeți, Valea Iadului, Ocolul Silvic Remeți, UP IV și VI Iadolina, parcelele 104-118,64-71	2	Primăria Bulz	endemism
9	Pășunea cu <i>Coryneforus conescens</i>	comuna Șimian	5	Primăria Șimian	specie mediteraneană
10	Dealul Păcău	5 km. SE de satul Borz, UP VIII	16,9	Primăria Șoimi	Bujor banatic

Rezervații naturale zoologice (II)

Nr. crt.	Denumirea rezervației	Localizarea	Supraf -ha-	Administrarea	Observații
0	1	2	3	4	5
1	Izvoarele mezotermale Răbăgani	500 m N de localitatea Răbăgani, parcela Baie	0,5	Primăria Răbăgani	faună malacologică relictă
2	Colonia de păsări din pădurea Rădvani	lângă pescăria Cefa, UP VIII Mihiș, u. a. 11B	3	Ocolul Silvic Oradea	stârc cenușiu și de noapte, egretă mică

Rezervații naturale geologice (III)

Nr. crt.	Denumirea rezervației	Localizarea	Supraf. -ha-	Administrare	Observații
0	1	2	3	4	5
1	Pietrele Boghii	comuna Pietroasa, UP II Aleu, parcelele 101-104, 106,107,110	38,4	Ocolul Silvic Sudrigiu	Stâncării, cascade
2	Poarta Bihorului	între Băița Plai și Ștei; cursul superior al Crișului Băița, UP I Băița, parcela 28 D	3,4	Ocolul Silvic Vașcău	Eroziuni turbionare
3	Groapa Ruginoasa	comuna Pietroasa, UP III Galbena, parcela 61, 62	20,4	Ocolul Silvic Sudrigiu	Martori eroziune
4	Pietrele Galbenei	comuna Pietroasa, cursul mijlociu al Văii Boga, UP III Galbena, parcela 16	6,4	Ocolul Silvic Sudrigiu	Promontoriu
5	Piatra Bulzului	comuna Pietroasa, la vest de locul Poienița, UP II Aleu, parcela 76	1,4	Ocolul Silvic Sudrigiu	Clipă calcaroasă cu exemplare de Tisa

Rezervații naturale speologice (IV)

Nr. crt.	Denumirea rezervației	Localizarea	Supraf. -ha-	Administrare (custozi)	Observații
0	1	2	3	4	5
1	Valea Sighiștelului	comuna Sighiștel, UP IV Chișcău, parcelele 86-89,92,97-102, amonte de localitatea Sighiștel	412,6	Ocolul Silvic Sudrigiu	peste 40 de peșteri
2	Izbucul de la Călugări	comuna Cărpinet, mănăstirea Izbuc, UP I Avram Iancu	14,4	Ocolul Silvic Hălmagiu	
3	Peștera cu Apă din Valea Leșului	comuna Bulz, , la 500 m nord de localitatea Bulz, UP III Remeți	1177 m lung.	Ocolul Silvic Remeți	
4	Peștera Vântului	comuna Șuncuiuș, la 1 km. est de localitate	peste 45 km.	în custodia Clubului Speologilor Amatori Cluj	cea mai lungă peșteră din România
5	Peștera Meziad	sat Meziad, comuna Remetea; la 3 km. NE de Meziad; UP IV Meziad	4750 m lung.	Ocolul Silvic Beiuș	peșteră etajată, cu galerii de mari dimensiuni; urme de Ursus spaeleus
6	Peștera Ciurului	comuna Roșia, circa 4,5 km. NV de localitatea Roșia	1030 m lung.	Ocolul Silvic Beiuș	resturi de Ursus spaeleus, urme plantare umane vechi de 15000 ani

0	1	2	3	4	5
7	Peștera Urșilor	Comuna Pietroasa, la 1 km. de satul Chișcău	1500 m lung.	în custodie SC Iadolina SA Stâna de Vale	peșteră bogat concreționată, cu schelete de Ursus sp.
8	Peștera și Ghețarul Focul Viu	comuna Pietroasa, 4 km de confluența Valea Boga; marcaj punct galben de la cabana Padiș	165 m lung.	Ocolul Silvic Sudrigiu	bloc de gheață de 25000 mc
9	Avenul Borțig	comuna Pietroasa, la 4 km. de confluența Valea Boga; marcaj punct galben de la cabana Padiș	150 m lung., ad.54 m	Ocolul Silvic Sudrigiu	bloc de gheață de 30000 mc
10	Peștera lui Micula	comuna Pietroasa, satul Giulești	7316 m lung.	în custodia Speo Club Crysia Oradea	cavernament bogat concreționat
11	Avenul Câmpeneasca cu Izbulcu Boiu	1,5 km. de orașul Vașcău	131 m lung.		cascadă subterană de 54 m înălțime
12	Peștera Osoiu	comuna Vârciorog, la 5 km. SE de sat Fâșca, UP III Galbena	3177 m lung.	Ocolul Silvic Dobrești	faună cavernicolă și depozit fosilifer
13	Peștera Gălășeni	comuna Măgești, pe valea Gălășeni	2357 m		
14	Peștera Vacii	localitatea Roșia			depozit arheologic
15	Peștera Gruieț	Roșia			depozit arheologic
16	Peștera Farcu	Roșia	265 m		cristale rare
17	Peștera Igrîța	comuna Aștileu		Primăria Aștileu	depozit fosilifer

18	Peștera Toplița	Roșia			importanță arheologică și carstică
19	Sistemul carstic Cornu Munților - Valea Rea	la izvoarele Văii Boga, sub creasta Cornu Munților	> 15000 m	Primăria Comunei Buntești	cristale de gips, aragonit, cuarț
20	Avenul V5	Poiana Vărășoia	-273 m	Primăria Buntești	helictite
21	Peștera din Poiana Vărășoia	Poiana Vărășoia	1166 m	Primăria Comunei Buntești	cea mai mare dezvoltare orizontală din platoul Padiș

Rezervații naturale paleontologice (V)

Nr. crt.	Denumirea rezervației	Localizarea	Supraf -ha-	Administrarea (*)	Observații
0	1	2	3	4	5
1	Punct fosilifer Valea Lionii	2 km de localitatea Peștiș, UP II Poiana Florilor, parcela 128	0,01	Ocolul Silvic Aleșd	Reptile mezozoice (triasic)
2	Lentila 204 Cornet	localitatea Cornet, comuna Aștileu, la DJ 764, Exploatarea Minieră Dobrești	0,1	Expl. Minieră Bauxita Min SA Dobrești	Reptile din Cretacicul inferior
3	Gruiful Petrii	4 km.N de Lugașu de Sus, pe Valea Hutii	0,04	Ocolul Silvic Aleșd	Reptile triasice
4	Punctul fosilifer Dealul Șomleului	Băile 1 Mai, comuna Sânmartin, la SE de satul Betfia	5	Primăria Sânmartin	Vertebrate fosile termofile cuaternare

5	Calcarele cu hipuriți de la Valea Crișului	localitatea Valea Crișului, comuna Bratca, pe Valea Neagră	0,4	Primăria Bratca	Recifuri fosilifere (rudiști)
6	Calcarele tortoniene de la Tășad	la N de satul Tășad, comuna Drăgești	0,4	Primăria Drăgești	Calcare cu bivalve și gasteropode
7	Calcarele tortoniene de la Miheleu	1 km NE de satul Miheleu, comuna Lăzăreni	0,01	Primăria Lăzăreni	briozoare, spongieri, bivalve și gasteropode
8	Punctul fosilifer Cornițel	comuna Borod, sat Cornițel	0,01	Primăria Borod	resturi de plante fosile din Pliocen
9	Punctul fosilifer din Dealul Misei	comuna Roșia	0,01	Primăria Roșia	faună de corali și hipuriți (senonian)
10	Punctul fosilifer de la Dinamitieră	comuna Vadu Crișului, versantu stâng al Crișului Repede	0,01	Primăria Vadu Crișului	cefalopode jurasice (amoniți)
11	Punctul fosilifer Cariera Recea	comuna Șuncuiuș	1	Primăria Șuncuiuș	plante fosile din Liasicul inferior, în argile refractare

(*) Se află în custodia Muzeului "Țării Crișurilor" din Oradea.

Parcuri dendrologice (VI)

Nr. crt.	Denumirea rezervației	Localizarea	Supraf -ha-	Administrarea	Observații
0	1	2	3	4	5
1	Parcul dendrologic Sâmbăta	centrul localității Sâmbăta	4. 6	Primăria Sâmbăta	Pinus criba, Tisa, Brazi argintii, stejari, uriași Maclura
2	Parcul dendrologic Batăr	comuna Batăr	1. 4		57 quercineae artificiale
3	Parcul dendrologic Cadea	localitatea Cadea	1	Primăria Cadea	vegetație de rășinoase și foioase
4	“ Valea lui Mihai	oraș Valea lui Mihai	0,5		plop alb
5	“ Balc	comuna Balc	17. 57	Schela petrol Suplacul de Barcău	rășinoase și foioase
6	“ Palat baroc	Oradea	2	Muzeul Țării Crișurilor	Quercus, Frasin, Tuia, Tisa, Magnolia
7	“ Universitate	Oradea	2	Univ. Oradea	foioase, rășinoase
8	“ Săcuieni	Săcuieni	1	Primăria	foioase, rășinoase
9	“ Arpășel	loc. Arpășel com. Batăr	1	Primăria	foioase
10	“ Cighid	loc. Ghiorac com. Ciumeghiu	1. 5	Cămin spital	foioase,

					rășinoase
11	“ SCAZ	Oradea Calea Aradului	0. 7	laborator pedo+ SCAZ	foioase

Rezervații naturale mixte (VII)

Nr. crt.	Denumirea rezervației	Localizarea	Supra f-ha-	Administrarea	Observații
0	1	2	3	4	5
1	Cetățile Ponorului	com. Pietroasa, UP II Aleu u. a. 133	14,9	O. S. Sudrigiu	fenomen carstic unic în România, cu specii de plante de mare altitudine
2	Cetatea Rădesei	izvorul Someșului Cald	20	Primăria Buntești	peșteră-tunel
3	Valea Galbenei	U. P: III Galbena u. a. 1- 2, 4- 6	70,6	Primăria Pietroasa	forme carstice deosebite
4	Muntele Bohodei și Săritoarea Bohodeiului	U. P: II Aleu u. a. 24- 26	32,9	Primăria Pietroasa	zona de cuibărire a acvilei de munte, cascadă de 80 m
5	Defileul Crișului Repede și Peștera Vadu Crișului	sat Vadul Crișului U. P. V Șuncuiuș u. a. 1- 8, 94- 97	357,1	O. S. Aleșd	regiune cu impor- tanță arheologică, biospeologică și paleontologică
6	Pârâul Pețea	Băile 1 Mai, comuna Sânmartin		Muzeul "Țării Crișurilor" Oradea	izvoare termale cu specii relice și rare (Nymphaea, Melanopsis)

7	Platoul carstic Padiș-Poiana Vărășoia - Poiana Ponor	com. Pietroasa, 16 km E de Pietroasa	39	Primăria Pietroasa	complex carstic cu valori peisagistice și floristice
8	Depresiunea Bălileasa	trapez 1: 25000 L 34- 58 Abd Valea Bălilesei		Primăria Pietroasa	sisteme de doline, vegetație specifică
9	Vârful Biserica Moșului	com. Pietroasa U. P. II Aleu	3	O. S. Sudrigiu	ecosisteme forestiere și de pajiște
10	Platoul carstic "Lumea Pierdută"	com. Pietroasa U. P. Aleu u. a. 167, 171, 172	39	O. S. Sudrigiu	complexul de avene Gemănata-Avenul Negru
11	Groapa de la Barsa	com. Pietroasa U. P. II Aleu u. a. 124, 127- 130	30	O. S. Sudrigiu	complex carstic și peisagistic
12	Poiana Florilor	com. Pietroasa, trapez 1: 25000 L 34- 58 Ad		Primăria Pietroasa	fâneață montană specifică
13	Ferice Plai și Hoanca	com. Buntești sat Ferice		Primăria Buntești	fânețe piemontane nealterate
14	Cheile Mișidului	com. Șuncuiș		O. S. Alejd	peșteri, depozite fosilifere, faună cavernicolă
15	Defileul Crișului Negru	între comuna Borz și Șoimi	11-13	O. S. Beiuș	chei calcaroase, peșteri

Arbori seculari monumente ale naturii (VIII)

Nr. crt	Denum. populară	Denum. științifică	Loc. administrativă	Vârsta ani	Custode	Nr. exemplare
1.	Stejarul de la Pețea diam. 158cm. h=25m	Quercus robur	Băile 1 Mai	300	Primăria Sânmartin	1
2.	Stejarii de la Meziad diam. 170cm h=25m	“	Meziad- com. Remetea	400	Primăria Remetea	2
3	Stejarul de la Otomani diam 144cm h=25m	“	Otomani com. Sălacea	250	Primăria Sălacea	1
4.	Stejarii din Pădurea Mare Marghita diam=100,130,132cm h=20, 20 22m	“	Marghita	200	Primăria Marghita	3
5.	Salcâm japonez diam=350cm h=30m	Sophora japonica	com. Sălacea	200	Barany Mihai	1
6.	Molid columnar h=28m	Picea abies var. Columnaris	Stâna de vale	84	O. S. Remeți	1
7.	Molid vârgat h=20m	Picea abies var. Virgata	loc. Sudrigiu	74	O. S. Sudrigiu	1
8.	Arbori mamut diam=64, 76, 90cm h=19,20,22m	Sequoia Gigantaea	Oradea șc. gen. nr. 14	100	Primăria Oradea	3
9.	Stejarul din Cojdeni	Quercus robur	loc. Cojdeni com. Pomezău		Primăria Pomezău	1
10.	Stejarul de la Vărzarii de jos	“	Vărzarii de jos com. Pomezău		Primăria Pomezău	1

11.	Nucii comuni	Juglans regia	curtea Primăriei Vașcău		Primăria Vașcău	
12.	Plopul alb	Populus alba	Valea lui Mihai	200	Primăria Valea lui Mihai	1
13.	Pinul strob diam=113cm h=25m	Pinus strobus	Parcul din Balc com. Balc	144		1
14.	Stejarii de la casa de vânătoare Cetariu	Quercus robur	Secția silvocienegetică Săcuieni	400		1
15.	Platanul din Beiuș	Platanus acerifolia	Str. Bihorului nr. 30 Beiuș		Primăria Beiuș	1
16.	Nucul din Beiuș	Juglans regia	Str. 30 Decembrie Beiuș		Primăria Beiuș	1
17.	Iedera arborescentă	Hedera helix	Drăgești nr. 8		Primăria Drăgești	1

Rezervații naturale zone umede (IX)

Nr. crt.	Denumirea rezervației	Localizarea	Supraf -ha-	Administrarea	Observații
0	1	2	3	4	5
1	Molhașurile Izbuclor	în zona de izvoare a Văii Bătrâna la SV de vf.Vânăta	80	Primăria Pietroasa	Turbărie cu vegetație specifică
2	Valea Rece la Sălacea	3 km. de SV de localitatea Sălacea	2	Primăria Sălacea	floră acvatică și lacustră, faună acvatică specifică

3	Lacul Cicoș	la NV de Săcuieni, loc.Olosig, UP 11 Săcuieni, parcela 42	10	Primăria Săcuieni	mlaștină relictă (sfăgnete, plauri)
---	-------------	--	----	-------------------	--

Specii de plante și animale ocrotite (X)

r. c rt.	Denumirea locală	Denumirea științifică	Localizare	Arealul ocupat	Vulnerabilitate
0	1	2	3	4	5
	<i>SPECII DE PLANTE</i>				
1	Tisa	Taxus baccata	Zona montană	molidișuri	slabă
2	Ghimpele	Ruscus aculeatus	Zona deluroasă	făgete	slabă
3	Alunul turcesc	Corylus colurna	Zona deluroasă	stejărișuri	medie
4	Bulbucii de munte	Trollius europaeus	Vărfuri de munte	goluri alpine	mare
5	Liliacul carpatin	Syringa josikaea	Terenuri cultivate	grădini	mare
6	Bujorul banatic	Paeonia officinalis sp. banatica	lângă ape dulci	locuri deschise	mare
7	Ruscuța de primăvară	Adonis vernalis	Câmpia de vest	locuri deschise	slabă
8	Ghințura punctată	Gențiana punctata	Zona montană	locuri deschise	slabă
9	Narcisele sălbătice	Narcissus angustifolia	Zona montană	brădete	medie
10	Dediței	Pulsatilla sp.	Zonă montană și câmpie	locuri deschise	slabă
11	Stânjenel	Iris sp.	Zona de câmpie	stepă	medie
12	Gențiana	Gențiana sp.	Zona montană	brădete și făgete	slabă
13	Orhidee	Orhideaceae sp.	Zona de deal	făgete	mare
14	Lalea peștriță	Fritillaria montana	Terenuri cultivate	grădini	mare
15	Nufărul alb	Nymphaea alba	Ape dulci	lacuri	mare

16	Crinul de pădure	Lilium martagon	Zonă de munte	molidișuri	mare
17	Crinul galben	Lilium jankae	Zonă de munte	molidișuri	mare
18	Săbiuță	Gladiolus imbricatus	Zonă de munte	molidișuri	mare
19	Oițe	Anemone narcissiflora	Zonă de munte	goluri alpine	mare
	<i>SPECII ANIMALE</i>				
1	Acvila de munte	Aquila chrysaetos	Zona de munte	goluri alpine	mare
2	Cocoșul de munte	Tetrao urogallus	Zona de munte	făgete și brădete	mare
3	Corbul	Corvus corax	Zona de deal	stejărișuri	medie
4	Dropia	Ottis tarda	Zona de câmpie	sud Salonta	mare
5	Stârcul alb	Egretta alba	Zona de câmpie	bălți și lacuri	medie
6	Stârcul alb mic	Egretta garzetta	Zona de câmpie	bălți și lacuri	medie
7	Stârcul lopătar	Platalea leucorodia	Zona de câmpie	bălți și lacuri	mare
8	Barza albă	Ciconia alba	Zona de deal și câmpie	locuri deschise	medie
9	Barza neagră	Ciconia nigra	Zona de deal și câmpie	locuri deschise	mare
10	Râsul	Lynx lynx	Zona de munte și deal	păduri	medie
11	Uliul	Accipiter și Circus ssp.	Zona de deal și câmpie	păduri și câmpie	slabă
12	Șoim	Falco ssp.	Zona de munte	păduri	medie
13	Acvile	Aquila ssp.	Zona de munte	goluri montane	mare
14	Ciocănitari		Zona de deal	păduri	slabă
15	Păsări cântătoare		Zona de deal și câmpie	păduri și locuri deschise	medie
16	Păsări răpitoare de noapte		Zona de pădure	făgete și stejărete	medie

17	Lilieci		Zona de deal și câmpie	păduri	slabă
18	Arici	Erinaceus romanicus	Zona de deal și câmpie	păduri și loc deschis	slabă
19	Lebăda	Cygnus ssp.	Zona de câmpie	bălți și lacuri	mare
20	Cocorul	Grus grus	Zona de câmpie	bălți și lacuri	mare

Arii naturale protejate de interes botanic și dendrologic

- scurtă descriere -

Pe teritoriul județului Bihor există 24 de arii naturale protejate pentru vegetația deosebită pe care o dețin, din care 10 sunt parcuri dendrologice. Un număr de 15 arbori seculari au fost declarați monument al naturii, fiind ocrotiți prin lege.

Din cele 24 de arii protejate, 11 se găsesc în zona montană, în arealul viitorului Parc Național al Munților Apuseni, cu statut de Rezervație a Biosferei, celelalte fiind dispersate pe întreg teritoriul județului.

Din păcate, deși ocrotite prin hotărâri ale Academiei Române și Consiliului Județean Bihor, situația ariilor naturale este foarte neclară. Teoretic, ele sunt protejate prin lege, aflându-se în administrarea primăriilor localităților pe teritoriile cărora se află sau a unor instituții (dispensare, cămine culturale, școli, întreprinderi). Acestea însă nu dispun nici de fonduri, nici de personalul specializat necesar administrării. Ironia sorții, unele instituții nici măcar nu cunosc că pe teritoriul și în administrarea lor se află un obiectiv ocrotit. În aceste condiții nu trebuie să mire pe nimeni că majoritatea obiectivelor ocrotite (parcuri dendrologice, rezervații botanice, arbori seculari) se află într-o stare deplorabilă. Cât despre o formă de prezentare a acestora pentru publicul larg nici nu poate fi vorba, neexistând nici un fel de pliante sau broșuri editate.

Soarta arborilor ocrotiți este și mai sensibilă, față de lista întocmită în anul 1981, aceștia în anul 1995 mai existau doar în 15 locuri, între timp au fost tăiați plopii seculari de pe malul drept al Crișului Repede, stejarii seculari de pe str. Gh. Doja nr. 48 Oradea și plopii seculari din satul Alparea.

Doar parcurile dendrologice din Oradea (de la muzeul “ Țării Crișurilor” și parcul “ Petofi”) și Săcuieni se găsesc într-o situație mai fericită de conservare și întreținere.

Față de situația actuală, se impune o schimbare radicală a opticii administratorilor ariilor protejate, precum și a administrației publice județene, pentru instituirea unor forme de protecție și supraveghere ecologică efective și eficiente. Astfel, riscăm ca în scurt timp să dispară din acest areal plante de valoare inestimabilă.

A. Rezervații botanice

1. Poiana cu narcise din pădurea Goroniște (obiectiv natural ocrotit din 1971 aflată în apropiere de Tinca, ascunde specia *Narcissus*

angustifolius, care crește aici la cea mai joasă altitudine din țară (100 m), pe o suprafață de aproximativ un ha. Culegerea acestor flori grațioase, deși constituie un delict sancționat de lege este încă din păcate un obicei răspândit.

2. Dealul Păcău (comuna Șoimi) oferă condițiile unice pentru dezvoltarea, într-o pădure de ceri, pe o suprafață de aproximativ 15 ha., unei vegetații deosebit de valoroase de bujor banatic - *Paeonia officinalis* ssp. *banatica*. Doar abnegația silvicilor și dăruirea localnicilor au salvat această rezervație de la devastare. Bujorul banatic mai crește, în România, doar în apropierea comunei Baziaș, la Lugoj și Buziaș. Zona a fost declarată rezervație botanică în 1981.

3. Lacul Cicoș (comuna Săcuieni) ocrotit din 1981 este de fapt o mlaștină cu specii relictare de sfagnete, plauri și arinișuri plutitoare.

4. Pășunea cu *Corynephorus conescens*, de pe teritoriul comunei Șimian, are o suprafață de 5 ha și este singura stațiune viguroasă din România, în care crește această specie atlantico - mediteraneană.

5. Turbăriile din Padiș ("molhașurile") sunt mlaștini oligotrofe, vestigii din perioada glaciațiunilor, cu rol ecologic în regimul hidric al întregului areal. În afara sfagnumului, în molhașuri se găsește un număr de specii de plante ce cresc în mușuroaie mai înălțate, nu în apă. Între plantele care se întâlnesc aici sunt: mușchiul *Polytricum*, graminee din genurile *Carex* și *Nardus*, planta carnivoră roua cerului (*Drosera rotundifolia*, ocrotită de lege), afine, merișoare de munte, șopârlița, bumbăcărița, pufulița (*Epilobium palustre*).

6. Fâneața din Valea Roșie (comuna Cetariu) prezintă o floră autentică spontană de fâneață ancestrală, cu specii de plante rare pentru această zonă de vest a țării. Din păcate, această rezervație (de durată 1981) demonstrează fără putință de tăgadă că intervenția, antropică în natură este ireversibilă, multe din speciile ocrotite dispărând în timp.

7. Rezervația cu liliac carpatin (*Syringa josikaea*) de pe valea Iadului (com. Bulz - Remeți) cuprinde o specie endemică în Carpați. La ora actuală este în evidență și administrarea ocolului Silvic Bulz. Două exemplare se găsesc și la Stâna de Vale, în apropierea fostului complex Excelsior.

8. Vârful Buteasa (1792 m) prezintă o vegetație subalpină cu jneapăn (*Pinus mugo*) în asociație cu *Alnus viridis*, ghințura (*Gentiana punctata*), omag (*Aconitum paniculatum* ssp. *degheeni*), ienupăr pitic (*Juniperus sibirica*). Vârful Buteasa este în apropiere de Stâna de Vale, deasupra pitoreștii cascade Moara Dracului.

9. Pădurea din apropierea satului Alparea ascunde pâlcuri de narcise, ocrotite de lege. Din păcate, accesibilitatea și insuficiența supraveghere în perioada înfloririi pot să afecteze ireversibil această arie protejată de lege.

10. Valea Rece, din apropierea comunei Sălăcea, declarată rezervație naturală în 1981, reprezintă o rămășiță a mlaștinilor de odinioară care ocupau întreaga câmpie a Ierului, cu vegetație lacustră tipică și faună acvatică caracteristică. Regularizarea văii Ierului, a condus la importante dezechilibre ecologice și dispariția, din zonă, a numeroase populații de păsări acvatice migratoare.

11. Molhașurile din Valea Izvoarelor, ocupă 8 ha. punctate cu câteva "găuri fără fund" cu apă neagră, oferind un peisaj de o deosebită frumusețe și sălbăticie, cuprind turbăriile oligotrofe cele mai bine păstrate din țară, cu numeroase specii relictare. Aici se întâlnește pinul târător la cea mai joasă altitudine din țară.

12. Versantul sudic al vârfului Cârligați (1694 m) se constituie într-o rezervație botanică, pe o suprafață de 10 ha, declarată ocrotită în anul 1982, ce cuprinde o vegetație endemică cu oițe (*Anemone narcissiflora*).

13. Versantul SE al Vârfului Pietrei Grăitoare (Coasta Brăiesei), declarată rezervație botanică din anul 1982, prezintă depresiuni crionivale cu vegetație relictară.

14. Fânețele naturale din zona de obârșie a Crișului Pietros (Boga, comuna Pietroasa) sunt ocrotite din anul 1982; în mare parte, în prezent, sunt afectate datorită factorului antropic (construcții de case de vacanță). Cuprind o floră bogată de fâneață piemontană cu specii rare (*Gladiolus imbricatus*).

B. Rezervații mixte

1. Cetățile Ponorului (com. Pietroasa), constituie un fenomen carstic cu valoare deosebită, unic în România. Datorită microclimei specifice dolinelor pe pereții sudici se întâlnesc specii sudice (*Hedrajanthus*, *Sesleria*, *Festuca montana*, *Kerenera saxatilis*) iar pe fundul dolinelor se găsesc specii subalpine la o altitudine extrem de joasă ca: *Arabis alpina*, *Swertia perennis* var. *alpestris*, *Tozzia alpina*, *Polygonum viviparum*, *Galium anosophyllum*. La Cetățile Ponorului se poate ajunge de la cabana Padiș, urmând marcajul turistic punct albastru.

2. Cetatea Rădesei (com. Budureasa), peșteră în formă de tunel. Aici izvorăște Someșul Cald formînd un canion spectaculos. Vegetația

cuprinde specii nordice și subalpine, ce se întâlnesc și în Cetățile Ponorului. De la cabana Padiș se poate ajunge aici urmând marcajul punct roșu.

3. Valea Galbenei (com. Pietroasa) - Apele din bazinul endoreic Padiș reapar la Izbulul Galbenei, pârâul formând chei strâmte, gururi, arcade naturale. După un scurt parcurs subteran apa curge la suprafață până la confluența cu V.Bulzului, în continuare formând Crișul Pietros. Vegetația este tipic calcofilă, cuprinzând și câteva exemplare de Tisa. Rezervația este vizitabilă urmând, de la cabana Padiș, marcajul punct galben.

4. Săritoarea Bohodeiului (com. Pietroasa) - Aflată în Zona de obârșie a cascadei cuprinde o vegetație cu specii subalpine (*Alnus viridis*, *Gentiana leitia*).

5. Defileul Crișului Repede (com. Vadu Crișului) - Are o valoare peisagistică, speologică, dar mai ales floristică deosebită. Pereții de calcar prezintă o floră sudică, vestigiu al unei vegetații xeroterme (*Ceterach officinalis* - *feriga balcanică*).

6. Pârâul Pețea (com. Sânmartin) - Apa geotermală adăpostește nufărul termal (*Nymphaea lotus varietas thermalis*). Rezervația este într-o profundă criză ecologică, speciile ocrotite - unicate ! - fiind amenințate cu dispariția.

7. Platoul carstic Padiș - Depresiunea Vărășoia - Poiana Ponor (com. Pietroasa). Este o unitate biogeografică, parte integrantă a bazinului endoreic, făcând parte din complexul carstic al M-ților Bihor, cu valoare peisagistică deosebită. Vegetația autohtonă este mult degradată datorită pășunatului excesiv.

8. Depresiunea Bălăleasa (com. Pietroasa) cu morfologie carstică, tipică și vegetație caracteristică carstului, în prezent degradată din cauza pășunatului excesiv.

9. Vârful Biserica Moșului (com. Pietroasa) domină Platoul Padiș. Prezintă o vegetație complexă forestieră și de pășune, cu unele rarități floricole.

10. Platoul carstic Lumea Pierdută (com. Pietroasa) este o unitate carstică, speologică și floristică. Din păcate, cea mai mare parte a pădurii seculare care îi dădea un farmec aparte a fost masacrată încă în anii '75-'80, ocazie cu care a fost afectată și joncțiunea subterană dintre avenele Gemănata și Avenul Negru, prin umplerea cu trunchiuri de copaci. Platoul este accesibil de la Padiș urmând traseul marcat cu cruce galbenă.

11. Groapa de la Barsa (com. Pietroasa) are valoare speologică și floristică (vegetație tipic calcofilă).

12. Poiana Florilor (com. Pietroasa) este renumită prin flora montană autentică, de fâneață, cu specii rar întâlnite în țară.

13. Ferice Plai și Hoanca - (com. Buntești) cuprinde fânețe piemontane nealterate, cu sălașuri tradiționale în perioada cositului.

14. Cheile Mișidului - Valea Mișidului, în apropiere de Șuncuiuș, prezintă în amonte chei cu peșteri, cu faună cavernicolă caracteristică și depozite fosilifere.

15. Defileul Crișului Negru prezintă pereți de calcar și săritori înalte după bifurcația în Valea Corlatului și Valea Fleșcuța (la urcare). În această zonă sînt semnalate mai multe peșteri: Peștera din Pereții Corlatului, Peștera lui Schmidl, Peștera Condorului.

C:Rezervații geologice

1. Pietrele Boghi (com. Pietroasa) - sunt cunoscute sub această denumire abrupturile calcaroase, contraforturi puternice care par a sprijini șesul suspendat de la Padiș. Formează peisajul caracteristic carstului bihorean văzut din Valea Boghii.

2. Poarta Bihorului (orașul Nucet) este un fenomen carstic cu valoare peisagistică, martor al fenomenului de coroziune turbionară a apelor, odinioară subterane, biospeologic importantă prin prezența coleopterului *Pholeuon leptoderum janitor*.

3. Pietrele Galbenei (com. Pietroasa), situate pe traseul turistic cunoscut sub denumirea de „Circuitul Galbenei” (marcaj punct galben), reprezintă de fapt un promontoriu stîncos, situat deasupra Poienii Florilor, de unde se deschide o priveliște cuprinzătoare spre Groapa Ruginoasă și Masivul Biharia. Pietrele Galbenei adăpostesc o vegetație calcofilă tipică.

4. Piatra Bulzului (com. Pietroasa) - este o clipă calcaroasă, cu aspect antropomorfic, situată pe malul drept al Crișului Pietros. Adăpostește pe abrupturile sale cca. 11 exemplare de Tisa.

5. Groapa Ruginoasă (orașul Nucet), martor de eroziune de dimensiuni impresionante (ravenă de 450 m. lățime și peste 100 m adîncime), format în gresiile și argilele roșii violacee permio-werfeniene ale vîrfului Țapu. Morfologia acestui fenomen evoluează foarte rapid.

D.Rezervații paleontologice

1. Punct fosilifer Valea Lionii - se găsește la o distanță de cca. 2 km. de localitatea Peștiș (lîngă Aleșd). Obiectul ocrotit îi reprezintă aflonimentul de marnocalcare, șisturi marnoase cenușiu verzui, calcare lumașelice, cu crinoidee și lamelibranchiate. Caracterul aparte al depozitului fosilier este dat de prezența resturilor de reptile triasic medii.

2. Lentila 204 Cornet - este denumirea unei lentile de bauxită din cadrul Exploatării Miniere Dobrești. Pe o suprafață de cca. 0,1 ha. se găsesc resturi fosile ale unor reptile din Cretacicul inferior.

3. Gruiful Petrii - punct fosilifer cu resturi de reptile triasice situat la 4 km. N de Lugașu de Sus, pe Valea Antii.

4. Punctul fosilifer Dealul Șomleului - depozit fosilifer din Pleistocenul mediu este situat deasupra Avenului Betfia (-112 m) din Băile 1 Mai (com. Sînmartin). Au fost puse în evidență 13 puncte fosilifere, cu resturi de vertebrate prinse în terra rossa - păsări, mamifere, insectivore, rozătoare, carnivore.

5. Calcarele cu hipuriți de la Valea Crișului recifuri în calcarele de Goșau - situate în dreapta localității Bratca. Remarcabil la calcarele cu rudiști din această zonă este poziția verticală a ridizilor, fiind vorba de un recif „in situ” - aici au fost determinate 12 specii de rudiști.

6. Calcarele tortoniene de la Tășad - situate la N de satul Tășad, com. Drăgești, pe o suprafață de cca. 0,4 ha. conțin o bogată faună de spongieri, corali, echinide, briozoare, moluște și viermi. Aici au fost găsite și resturi ale unui rinoceratid, care este cel mai vechi mamifer de uscat cunoscut în zona Crișurilor.

7. Calcarele tortoniene de la Miheleu - situate la cca. 1 km NE de satul Miheleu (com. Lăzăreni), în locul numit Piatra Neamțului. Depozitele badeniene calcaroase conțin resturi de lamelibranhiate, viermi, corali și concrețiuni de alge calcaroase.

8. Punctul fosilifer Cornițel - pe teritoriul satului Cornițel din Bazinul Borodului, pe o suprafață restrânsă cca. 0,01 ha se găsesc resturi de plante fosile în depozite argilo-marnoase pliocene.

9. Punctul fosilifer din Dealul Misei - comuna Roșia în calcare de vîrstă senoniană se găsesc recife coraliene și hipuriți (rudiști).

10. Punctul fosilifer de la Dinamitieră - com. Vadu Crișului - denumit astfel după vechea carieră de calcar din zonă, punctul fosilifer se află pe versantul stîng al Crișului Repede, la ieșirea din Defileu și conține resturi de cefalopode jurasice (amoniți). De fapt punctul fosilifer face parte din aria ocrotită complexă al Defileului Crișului Repede.

11. Punctul fosilifer Cariera Recea - aflată pe teritoriul com. Șuncuiuș pe o suprafață de cca. 1 ha, se găsesc resturi de plante fosile, în argile liasic inferioare. (argila refractară care se exploatează la Șuncuiuș).

E. Rezervații speologice

1. Valea Sighiștelului - afluent al Crișului Negru, are un parcurs în munte de cca. 5 km. Pe porțiunea montană valea este tăiată aproape

exclusiv în calcare ceea ce îi conferă caracter de vale carstică cu peste 40 de peșteri și formațiuni carstice de suprafață (lapiezuri, doline, izbucuri, ponoare).

2. Izbulcul de la Călugări - situat în partea sudică a platoului Vașcău, la obârșia pîrfului Tomnatecul, este un izbuc intermitent, care debitează la un interval scurt de cca. 20 minute și unul lung de cca. 1 oră, datorită existenței a două camere subterane care se umple alternativ cu apă.

3. Peștera cu apă din Valea Leșului - peșteră orizontală, dezvoltată în calcare jurasice, activă, cu un rîu subteran meandrat - 1177 m lungime - importanță biospeologică prin fauna de anfipode și coleoptere.

4. Peștera Vîntului - com. Șuncuiș la 1 km E de localitate, cea mai lungă peșteră din România (peste 45 km) dezvoltată în calcare triasice.

5. Peștera Meziad - situată la 3 km NE de com. Remetea, peșteră lungă de 4750 m, este etajată cu galerii largi și înalte; urme de *Ursus spaeleus*, speleoteme în mare parte distruse de „vizitatori”.

6. Peștera Ciurului - peșteră de lungime de 1030 m, la 4,5 km NV de localitatea Roșia. În peșteră au fost identificate peste 188 de urme plantare, imprimate în argilă; datorită acoperirii cu urme de urs au fost datate ca aparținînd paleoliticului superior.

7. Peștera Urșilor - peșteră aflată la 1 km de satul Chișcău, bogat concreționată cu schelete de *Ursus speleus*, parțial amenajată pentru vizitare.

8. Peștera și Ghețarul Focul Viu - peșteră de 165 m lungime aflată pe traseul turistic cunoscut ca „Circuitul Văii Galbenei”, prezintă interes prin blocul de gheață de cca. 25000 mc. Din păcate, blocul de gheață care dă farmec peșterii este călcat în picioare de turiști.

9. Avenul Borțig - lungime de 150 m, adîncime 54 m, aflat deasupra Cetățîilor Ponorului, conține un bloc de gheață de cca. 30000 mc.

10. Peștera lui Micula - satul Giulești, com. Pietroasa - peștera bogat concreționată, cu lungimea de 7316 m .

11. Avenul Cumpăneasca, izbulcul Boiu - peșteră activă cu o lungime de 1314 m - rîul care străbate peștera apare în izbulcul Boiu.

12. Peștera Osoiu - la 5 km SE de satul Fășca cu o lungime de 3177 m - peștera are o bogată faună cavernicală și depozite fosilifere.

13. Peștera Gălășeni - situată pe Valea Gălășeni, la 800 m de izbulcul de la Moara Jurjii, lungime de 2357 m, două sisteme de coridoare, unul activ, altul fosil, concreționat.

14. Peștera Vacii - localitatea Roșia, prezintă importanță ca depozit arheologic.

15. Peștera Gruieț - loc. Roșia, importanță arheologică.

15. Peștera Farcu - loc. Roșia, în lungime de 265 m, cristale rare.
16. Peștera Igrîța - com. Aștileu - peșteră fosilă, cu lungime de 350 m, din care s-au scos însemnate cantități de oase, mai ales de *Ursus spaeleus*.
17. Peștera Toplița - loc. Roșia - au fost descoperite pentru prima dată în România morminte vechi de 3-4000 de ani.
18. Sistemul carstic Cornu Munților - Valea Rea - cu o lungime de peste 15 km, neexplorată în întregime, importantă pentru cristale de aragonit și cuarț.
19. Avenul V5 - din Poiana Vărășoia - (adîncime de 273 m) interesantă prin prezența helictitelor.
20. Peștera din Poiana Vărășoia - în lungime 1166 m - este peștera cu cea mai mare dezvoltare orizontală din Platoul Padiș.

F. Rezervații zoologice

1. Izvoarele mezotermale de la Răbăgani, cu ape mezotermale de temperatură medie de 35-40°C, au favorizat menținerea unei faune de gasteropode relict. Rezervația este total compromisă datorită dezvoltării aici a unui ștrand.
2. Pădurea Rădvani - în pădurea de foioase de lângă pescăria Cefa, cuibărește stîrcul cenușiu, stîrcul de noapte, barza neagră, egreta mică.

G. Parcuri dendrologice

1. Parcul dendrologic Sîmbăta, situat în centrul localității; în clădirea din parc funcționează dispensarul comunal. Este compus din exemplare de *Pinus criba*, *Tisa*, brazi argintii, stejari, alte specii de foioase, uriași *Maclura*, parte din ei uscați, neîngrijiți. Nu are custode, fiind în stare accentuată de degradare
2. Parcul dendrologic Bătar - în suprafață de 1,4 ha, cuprinde specii de *Quercinacee* artificiale. (stejari piramidali).
3. Parcul dendrologic Cadea este parcul din jurul castelului Cadea, cu o suprafață de 1 ha cu vegetație de rășinoase și foioase (platan, frasin, stejar) năpădită de tufărișuri și plante agățătoare (iederă).
4. Parcul dendrologic Valea lui Mihai - cu o suprafață de 0,5 ha, cu vegetație de foioase - este printre puținele parcuri care are un îngrijitor - custode și este bine întreținut.
5. Parcul dendrologic Balc - suprafață mare de 17,57 ha administrat de Schela de Petrol Suplacu de Barcău, cuprinde specii de rășinoase (brazi, molizi) foioase și arbuști.

6. Parcul dendrologic Palatul Baroc din Oradea - cu o suprafață de 2,0 ha, cuprinde specii de Quercus, Frasin, Tuia, Platan, Tisa, Magnolia, fiind cel mai bine întreținut parc din municipiu.

7. Parc dendrologic Universitate - parțial defrișat pentru a face loc clădirilor ce s-au construit (Campusul Universității).

8. Parc dendrologic Săcuieni - în centrul localității Săcuieni, cu o suprafață de 1 ha, în custodia primăriei, care nu are mijloace materiale pentru întreținere. Cuprinde specii de Quercus, Frasin, Tuia.

9. Parc dendrologic Arpășel - cu o suprafață de 1 ha cuprinde 88 de arbori de diverse specii de foioase și rășinoase.

10. Parcul dendrologic Cighid - cu o suprafață de 1,5 ha, cu aspect de pădure neîngrijită, vegetație de foioase și câteva exemplare de rășinoase, năpădită de iederă și tufărișuri.

11. Parcul dendrologic SCAZ cu specii de conifere rare, plantate în curtea stațiunii de cercetări.

H. Specii de plante ocrotite

1. Tisa (*Taxus baccata*) - foarte rară în stare spontană; în Oradea crește în parcuri.

2. Ghimpele (*Ruscus aculeatus*) - specie balcanică, crește prin pădurile de la 1 Mai, Vadu Crișului.

3. Alunul turcesc (*Corylus eolurna*) - crește în parcuri, cele 4 exemplare din parcul Muzeului Țării Crișurilor fiind cele mai bătrâne.

4. Bulbucii de munte (*Trollius europaeus*) - crește în zone reci și umede; foarte rari. Semnalați și în Poiana Ponor.

5. Liliacul carpatin (*Syringa josikaea*) - specie endemică pe Valea Iadului V. Aleului, V. Arieșului, relict glacial foarte important din punct de vedere geografic

6. Bujorul banatic (*Paeonia officinalis* ssp. *banatica*) - element balcanic la extrema cea mai nordică din Europa

7. Ruscuța de primăvară (*Adonis vernalis*) - vegetează într-o zonă foarte restrânsă, pe pășunea de la Tarcea; este strict ocrotită !

8. Ghințura punctată (*Gentiana punctata*) - element subalpin foarte rar

9. Narcisele sălbatice (*Narcissus angustifolius*) - cresc în Bihor la cea mai mică altitudine din țară (100 m)

10. Laleaua pestriță (*Fritillaria montana*) - se întâlnește foarte rar pe un teren restrâns în defileul Crișului Repede;

11. Crinul de pădure (*Lilium martagon*) și crinul galben (*Lilium faukae*) se întâlnesc foarte rar în pădurile cu substrat calcaros.

12. Săbiuța (*Gladiolus imbricatus*) - numărul lor a scăzut accentuat din cauza culegerii intensive de către turiști (din Boga a dispărut complet în ultimii 15 ani, semnalându-se doar sporadic; apare încă destul de frecvent în Poiana Florilor)

13. Toate speciile de dediței (*Pulsatilla*), de Iris, de gețiane, toate speciile de orhidee, nufărul alb și galben care cresc pe teritoriul județului Bihor sunt ocrotite.

ÎN RITMUL ÎN CARE ACESTE PLANTE SUNT CULESE DE OAMENI IRESPONSABILI VOM AJUNGE CA ÎN SCURT TIMP SĂ LE VEDEM DOAR ÎN DETERMINATOARE...

REGULAMENT

de funcționare și administrare a rezervațiilor (zonelor, ariilor) protejate

Se constituie rezervație perimetrul nominalizat în anexele nr. 1 - 7 din Decizia nr. 19/1994 a Consiliului Județean Bihor, având suprafața menționată în acestea și custodele precizat prin acestea.

Scopul constituirii rezervației este protejarea (ocrotirea) obiectivelor specifice având valoare deosebită în vederea biodiversității ecosistemice și naturalist peisagistice a zonei.

Limitele perimetrului este obligatoriu a se jalona prin repere vizibile sau chiar îngrădiri din diverse materiale, iar denumirea și caracterul specific al perimetrului (zonei) se va afișa pe panouri ușor vizibile amplasate la principalele căi de acces în rezervație.

Administratorul (custodele) rezervației (zonei, ariei) protejate are următoarele sarcini și obligații:

1 - Să marcheze, jaloneze și delimiteze perimetrul protejat în vederea punerii în valoare și exploatării conform normelor legale în vigoare.

2 - Să avertizeze publicul asupra metodelor, măsurilor și regulilor de vizitare a obiectivului și de comportament în perimetru rezervației (zonă, arie) protejate.

3 - Să verifice periodic starea de dezvoltare fenologică (biologică) a ecosistemului și de conservare a acestuia.

4 - Să impună un regim de cultură adecvat și de tratamente fitotehnice corespunzătoare, funcție de specificul și caracterul rezervației (zonei, ariei) protejate.

5 - Să aplice sancțiuni contravenționale împotriva tuturor celor care încalcă reglementările legale în vigoare și regulamentul de funcționare și administrare în conformitate cu prevederile H.G.R. nr. 127/1994, a H.G.R. nr. 138/1994 și Legea nr. 81/1993 precum și alte legi privind protecția rezervațiilor (ariilor, zonelor) protejate.

6 - Fondurile rezultate din contravenții se vor vărsa fie la bugetul central, fie la bugetul local conform conturilor de amenzi stabilite de Ministerul Finanțelor.

7 - Administratorii (custodele) rezervațiilor (ariilor, zonelor) protejate pot beneficia de prevederile legilor nr. 15/1990 și 12/1991 privind cheltuielile de protecție a mediului și menținerii calității acestora.

Constituie abatere în domeniul mediului și se sancționează contravențional potrivit prevederilor H.G.R. nr. 127/1994, H.G.R. nr. 138/1994 și Legea nr. 81/1993, următoarele fapte:

- degradarea împrejurilor, marcajelor și speciilor habitatului rezervației (zonei, ariei) protejate ca urmare a ruperii, lovirii sau tăierii exemplarelor, aruncarea de deșeuri și gunoaie de orice natură; amplasarea de locuri temporare de cazare și adăpost în incintă sau desfășurarea oricăror activități turistice sau productive fără acordul sau autorizația de mediu emisă de organele județene de protecția mediului și avizul administratorului (custodelui) rezervației (zonei, ariei).

- accesul ilegal sau contrar reglementărilor legale în vigoare în perimetrul rezervației (zonei, ariei) protejate

- exploatarea și utilizarea perimetrului rezervațiilor (zonelor, ariilor) protejate.

Exploatarea irațională și intensivă contrar acordului de mediu sau prevederilor autorizației de mediu prealabil emise.

REGULAMENT

de funcționare și administrare a monumentelor naturii (arbori seculari și alte specii de vegetație ocrotite)

Sunt monumente ale naturii ocrotite de lege acele specii de plante ierboase și lemnoase de importanță deosebită și reprezentative din flora spontană naturală sau cultivată, nominalizate în anexele 8-9 din Decizia nr.19/1994 a Consiliului Județean Bihor.

Administrarea și gestionarea lor se face de către persoane fizice și juridice nominalizate în anexele mai sus menționate.

Administratorii sau gestionarii (custodele) monumentelor naturii au următoarele sarcini și obligații:

1. - Să marcheze și să semnalizeze monumentul, asigurând dezvoltareanormală și nestâjenită a acestuia.

2. - În zona de influență a monumentului naturii, considerată cât este diametrul circumferinței coroanei arboricole, sunt interzise lucrările agricole,alte lucrări cu caracter productiv sau turistic precum și cele de întreținere a culturilor agricole și de tratare a acestora împotriva bolilor și dăunătorilor.

3. - În zona de influență a monumentului naturii se interzice efectuarea de lucrări de îmbunătățiri funciare care pot modifica condițiile și dezvoltarea exemplarului.

4. - Este interzisă ruperea ramurilor, florilor și recoltarea prematură a fructelor de pe monumentul declarat și luat în evidență conform Deciziei nr.19/1994 anexa nr.8.

5. - Valorificarea materială a masei monumentului natural se poate face numai în baza acordului de mediu emis de Agenția de Protecția Mediului și de Filiala Teritorială a Comisiei Monumentelor Naturii reprezentată prin Muzeul Țării Crișurilor.

6. - Nerespectarea celor de mai sus constituie abateri de la normele de protecția mediului care se sancționează cu amendă contravențională potrivit H.G.R.nr.127/1994, H.G.R.nr.138/1994 și a Legii nr.81/1993.

7. - Constatarea contravenției și aplicarea ei se face de către persoanele împuternicite prin H.G. mai sus arătate, de către administratorii, gestionarii (custodele) monumentelor, sau de persoanele împuternicite de aceștia.

CONCLUZII

Atitudinea omului față de Natură a depins și va depinde de gradul de cultură, de mijloacele tehnice de care dispune, de concepția filozofico-religioasă și de interesele economice imediate.

Nu este suficient să facem legi prin care să instituim protecția mediului înconjurător, aceste legi trebuie puse în aplicare iar oamenii trebuiesc educați să le respecte.

Omul are o responsabilitate maximă față de natură, dar orice responsabilitate are valoare numai atunci când este însoțită de acțiuni conform cu principiile enunțate.

În urmă cu 2500 de ani un poet chinez anonim vedea în educație un proces „ pe termen lung “ cu roade ce vor continua să hrănească generații la rând:„ Dacă te poartă gândul peste un an, seamnă un ogor/...Dacă te poartă gândul peste o sută de ani, educă oamenii./Semănând ogorul, vei recolta odată/...Educînd oamenii, vei recolta de o sută de ori...”

Aceasta este esența efortului cerut de educație în general, de educația ecologică în special!

Eleonora Mircescu

Mic dicționar de termeni de ecologie

arii protejate - zone în care există elemente naturale sau construite foarte valoroase, pentru care s-a instituit un regim deosebit.

bazin endoreic - bazin drenat de râuri care nu are legătură cu rețeaua hidrografică tributară mărilor.

biosferă - totalitatea ecosistemelor și a viețuitoarelor Terrei.

ceret - pădure de ceri.

coroziune - eroziune chimică.

crionivală - zonă care corespunde înghețului peren sau veșnic.

dolină - microdepresiunea carstică cu aspect de pîlnie, formată din procese de dizolvare a calcarului.

ecologie - știința biologică de sinteză ce studiază prin excelență conexiunile ce apar între organisme și mediul lor de viață, alcătuit din ansamblul factorilor de mediu (biotici și abiotici).

ecosistem - fragment mai mare sau mai mic al biosferei alcătuit dintr-o componentă vie reprezentată de plante și animale (= biocenoză) și una nevie (= biotop: apă, aer, săruri minerale, lumină, temperatură).

endemism - specie care trăiește în cadrul unui teritoriu limitat. Exemplu garofița Pietrei Craiului, nufărul termal, liliacul carpatin.

factori abiotici - apa, aerul, temperatura, lumina săruri minerale.

factori biotici - totalitatea organismelor vii (plante și animale).

floră calcofilă - flora terenurilor calcaroase.

martori de eroziune - resturi ale unor forme de relief mai vechi.

piemont - formă de relief care face legătura între zona montană și regiunile joase înconjurătoare.

plaur - vegetație acvatică compactă, compusă din rădăcini, rizomi de stuf și resturi organice și anorganice care formează insule plutitoare la suprafața apei.

promontoriu - porțiune de relief care se înalță din regiunile învecinate.

specii spontane - specii de plante care cresc fără a fi cultivate.

specii relict - specii izolate pe o suprafață restrânsă din vechiul areal de răspândire datorită modificărilor geografice sau climatice. (melcul *Melanopsis* sau nufărul termal).

sfagnete - complex de mușchi care cresc sub formă de pernițe (diferite specii de *sphagnum*).

turbărie - loc înmlăștinat unde se dezvoltă mușchii (*Sphagnum*) și alte plante higrofile sau acvatice.

vegetație subalpină - asociație vegetală situată deasupra limitei superioare a pădurilor de conifere (peste 1500 - 1700 m).

Cuprins

1. Cuvânt înainte.
2. Decizia C. J. nr. 19/1995 privind măsurile de organizare, administrare, gestionare și ocrotire a rezervațiilor (zonelor, ariilor) protejate și monumentelor naturii din județul Bihor.
3. Lista obiectivelor ocrotite din județul Bihor.
4. Descrierea rezervațiilor botanice din județul Bihor.
5. Regulamentul de funcționare și administrare a rezervațiilor și monumentelor naturii.
6. Concluzii.
7. Mic dicționar explicativ.
8. Harta ariilor naturale ocrotite din județul Bihor.
9. Cuprins.